

Vatikan se uklonil zahtevam španske vlade

Kardinal Segura bo ostal v izgnanstvu. Republiška vlada se veseli izida poganjanj, ki so rezultirala v njeni zmagi. Španski parlament bo drugi teden razpravljati o odnosih med cerkvo in državo.

Madrid, 1. okt. — Vatikan je napravljal senzacionalno novinsko gesto, od katere cerkve avtoritete in konservativnejši člani španske vlade pričakujejo, da bo ugodno vplivala na uveljavitev sovražnosti proti katoliški cerkvi.

Papež nuncij je včeraj objavljal predsednika Zamora in namigoval, da je papež sprejel rešitev kardinala Pedra Segura kot španskega primata, in kar je še večje važnosti, da se papež odločil za uveljavitev imenovanja novega titularnega vikarja.

Kardinal Segura je bil pred meseci izgnan iz Španije na pobudo, da je sodeloval v sovražnih aktivnostih proti republiški vladi. On sedaj biva v Franciji. Domneva se, da bo ostal v francoskem samostanu, ki pa ga bo papež pozval v Rim. Fernando de Los Rios, socialistični pravosodni minister, ki je objavil odlok Vatikana, je dejal, da to pomeni odločno zmago za republiško vlado.

"Važno odloka je očitna," je dejal minister. "To je prvič, da se je Vatikan uklonil zahtevam španske vlade in pomeni, da papež sprejme našo akcijo, ki temelji primatu plačo in priležnosti, in priznava resničnost španske trditve glede kardinalovih sovražnih aktivnosti, ki jih je bil proti republiki. Vatikan s tem ne odobrava aktivnosti kardinalovih elementov v Španiji, ki so bili politični kot verski."

Španski parlament bo prihodnji teden začel razpravljati o škodah državne ustave, ki se nanašajo na odnose med cerkvo in državo. Te določajo, da je država brez vsake religije in predvidevajo popolno ločitev cerkve od države. Država ne bo podpirala duhovništva, verske službe bo razpustila in konfiskirala bo njihovo premoženje. Pričakuje se ostre debat v parlamentu glede teh točk v ustavi. Socialistična stranka zahteva popoln prelom med cerkvo in državo in se bo borila proti kompromisom.

Ustični tajnik našel novo luknjo

Če se lahko izbeži Muscile Shouals pod prevezno, da je "preostanek vojnega materiala".

Washington. — (FP) — Tajnik zveznega justičnega departamenta Mitchell je s pomočjo svojega asistenta Seth Richardsona odkril, da predsednik Hoover ni oddal v najem Muscile Shouals, ki je "preostanek vojnega materiala." Ako bi se ta preostanek izjavila, se lahko zvezna elektrarska komisija poslužuje druge in podari ogromno elektrarne privatnim interesom, oziroma odda v najem njene vodne sile.

Vlada je zabilala v to podjetje \$100 milijonov dolarjev. Promotivne turbine, ki bi lahko zagotavljale široko ozemlje s ceneno elektriko, večinoma počivajo v tako imenovani "Alabamski elektrarni". Vlada je le par turbin, ki zalažajo Alabama Power kompanijo, ki jih prodaja po deset dolarjev na uro elektrike, konzumirajo pa jih po deset dolarjev na uro. Dvomljivo je, da bo imela administracija toliko poguma in iskrenosti, da najnovejši na-

NOVI IZGREDI BREZPOSELNIH V LONDONU

Policija na konjih se zagnala med demonstrante, ki so protestirali proti redukciji podpor brezposelnim in aretacijam svojih tovarišev.

London, 1. okt. — Policija in brezposelni so se včeraj spopadli v različnih krajih mesta. Posredni vzrok za nemire je bila obravnava proti neki mladi komunistki in enajstim drugim, ki so bili aretirani prejšnji dan, ko so hoteli izsiliti vstop v parlament, da predlože svoje zahteve premijerju MacDonaldu.

Demonstracije so izbruhle v različnih delih mesta in policija na konjih je imela veliko dela z razganjanjem množice. Večje število oseb je bilo ranjenih v spopadih, ko je policija trgala rdeče zastave iz rok demonstrantov.

Prve demonstracije so izbruhle pred policijskim poslopjem na Bow streetu, kjer se je vrnila obravnava proti komunistom, ki so bili aretirani v torek zvečer. Proti njim je bila poslana močna četa policije na konjih, ki jih je po daljši bitki razpršila. Demonstranti so se potem ponovno zbrali pred državnim muzejem. Cestni promet je bil oviran in policija je imela veliko dela, predno je razganjala brezposelne, katerih voditelji so kritizirali vladno politiko.

Demonstracije so bile v teku tudi v Willesdenu. Krog šeststo moških je prikorakalo pred poslopje delavske zbornice ter glasno obsojalo redukcijo podpor brezposelnim in druge ukrepe, ki jih je podvela nacionalna vlada pri izvajanju programa za rešitev ekonomske krize v Veliki Britaniji.

STAVKA TEKSTILNIH DELAVCEV

Tekstilne kompanije nočejo obnoviti pogodb.

Boston, Mass. — (FP) — Člani krajevne unije tekstilnih delavcev so zastavljali v štirih tovarnah, ki so odklonile obnoviti pogodbe, ki je potekla 31. avgusta.

Delodajalci hočejo razbiti organizacijo tekstilnih delavcev in obratovati po sistemu odprte delavnice. Unija se je odločila, da se bo borila proti poskusom tovarnarjev.

Unija tekstilnih delavcev je pridružena Ameriški delavski federaciji. Stavko vodi Herbert Haffer. Vse delavske unije in organizacije v Bostonu so obljubile pomoč stavkarjem.

Število porok pada

Chicago, 1. okt. — Okrajni urad, ki izdaja ženitvene licence, poroča, da je bilo v preteklih devetih mesecih izdanih 24,952 licenc, ali za 16% manj v primeri z isto dobo lanskega leta. Za padec je deloma odgovorna depresija.

Chicago, 1. okt. — Okrajni urad, ki izdaja ženitvene licence, poroča, da je bilo v preteklih devetih mesecih izdanih 24,952 licenc, ali za 16% manj v primeri z isto dobo lanskega leta. Za padec je deloma odgovorna depresija.

Krompir je poceni v Angliji. London. — Mnogo farmerjev je pripravljenih dati polovico pridelka krompirja vsakemu, ki ga jim pomaga izkopavati. Vreča krompirja v Londonu stane 50 centov, toda farmerji dobijo le 25 centov za vrečo. Pravijo, da imajo izgubo, ako skušajo spraviti krompir na trg, ker so stroški izkopavanja večji kot prejmejo za pridelek.

svet justičnega tajnika. Ta legalna preteza je še tanjša kot Albert Fallova preteza za "konservativno" vladnih oljnih polja, katere je radodarno podaril Sinclairju in Dohenyju.

Kitajski banditi morijo Korejce

Krog tristo Korejcev so banditi ubili v južni Mandžuriji. Novi spopadi med kitajskim in japonskim vojaštvom v bližini Mukdena.

Tokio, 1. okt. — Časopisna agencija Rengo poroča, da se je danes zjutraj japonsko vojaštvo spoprijelo s kitajskimi četami v Kayuanu v bližini Mukdena v ostri bitki. Trije Japonci so bili ubiti in večje število ranjenih. Koliko je bilo ubitih in ranjenih na kitajski strani, poročilo ne pove.

Tokio, 1. okt. — Od tristo do štiristo Korejcev je bilo večerj masakriranih v osenju med mestoma Szepingkal in Tieling v južni Mandžuriji, ko so kitajski vojaški banditi napadli korejske distrikte. Krog dve sto Korejcev je pobegnilo v Kayuan in ti so prinesli vest o masakru in divjanju kitajskih banditov.

Kitajske banditske bande požigajo lastnine, plenijo trgovine in morijo Korejce. Japonci je odredila nadaljnje vojaške čete v to ozemlje, da preprečijo uničevanje lastnine in masakre.

Sangaj, Kitajska, 1. okt. — Posledica napada študentov na zunanjega ministra C. T. Wang je bila sprememba v vladi. Wang, čigar stanje je še vedno resno, je včeraj resigniral in njegova demisijska je bila sprejeta.

Državni politični svet, najvišja vladna avtoriteta, je imenoval na Wangovo mesto Alfred Sze-a, kitajskega poslanika v Londonu in načelnika kitajske delegacije v Svetu Lige narodov. Sze je sprejel novo pozicijo, toda ostal bo še nadalje v Zenevi ter se udeleževal sej Lige narodov.

Protesti proti meznim redukcijam

Zenska organizacija pravi, da bodo redukcije kvarno vplivale na ameriško industrijo.

Washington. — (FP) — Elisabeth Christman, tajnica National Women's Trade Union lige, je v imenu svoje organizacije naslovila telegram W. S. Giffordu, načelniku Hooverjeve organizacije za pomoč brezposelnim, v katerem pravi:

"Naša organizacija odločno protestira proti jeklarškim in drugim industrijam, ki so odredile mezne redukcije. Zvezni biro za delavsko statistiko kaže, da so jeklarški delavci utrpeli znižanje dohodkov v 19.4% v zadnjih par mesecih.

"Prosim vas, da vplivate na zvezno vlado, da ne bo oddajala pogodb za konstrukcijo javnih del jeklarškim kompanijam, ki so znižale mezde.

"Mezne redukcije v zvezi z naraščajočo brezposelnostjo resno ogrožajo dobrobit ameriškega delavstva in institucij ter pripravljajo tla za nepokoj v industrijah.

SUGESTIJE ZA POMOŽNO AKCIJO V PENNI

Pinchot priporoča izdaje bon-dov za \$10,000,000, federacija petkrat več. Governor zahteva zvezno pomoč.

Harrisburg, Pa. — Ko se državna legislatura sestane na izrednem zasedanju, bo imela pred sabo razne sugestije v avro pomožne akcije za brezposelne. Medtem ko Pinchot pravi, da bo priporočil legislaturi izdaje bon-dov za deset milijonov dolarjev za javna dela in v svrhu pomoči, zahteva državna delavska federacija apropriacijo \$50,000,000.

Federacija je izdelala to zahtevo na izredni konferenci. V avro pokritja te bonde izdaje sugerira en cent davka na zavoj cigarete. Zahteva tudi, da se liberalizira zakon glede podiranja revni tako, da bo vključeval tudi brezposelne delavce.

Governor je prvotno nameral sklicati izredno zasedanje legislature, da bi reševala vprašanje elektrarskih družb, nad katerimi naj bi se uvedla strožja kontrola. V pozivu za izredno zasedanje pa pravi, da je bil pri-slišen spremiti legislativni program in bo zbornica ukrepala le o brezposelnosti.

"Takrat ni mogel nikdo predvideti, da se bo v Pennsylvaniji razvila tako resna situacija, da bi zahtevala izredno zasedanje legislature", pravi governor. "Urgiral sem zvezno administracijo, naj skliče izredno zasedanje kongresa, da dovoli sredstva za pomoč ob pravem času. Moja zahteva pa ni bila upoštevana. Kljub temu sem še vedno prepričan, da je zvezna pomoč potrebna, da se zadosti potrebam."

Pinchot se ni določil, kdaj se prične izredno zasedanje. Država bo izdala bonde takoj, ko bo sprejeta potrebna postava.

Socialistična poslanica iz Readinga sta že v zadnjem zasedanju zahtevala, da legislatura ukrepa o brezposelnosti in v to avro aproprira \$80,000,000, katere vsota naj bi se pokrila z davki na bogate sloje. Pinchot je takrat rekel, da situacija ni resna in da bodo mesta in milionske organizacije lahko skrbela za brezposelne.

ZRTVE AVTOMOBILOV V OKRAJU COOK

V zadnjih devetih mesecih je bilo 928 oseb ubitih v avtomobilskih nesrečah.

Chicago, 1. okt. — V prvih devetih mesecih tekočega leta so avtomobili ubili 928 oseb v okraju Cook, najvišje število, odkar so avtomobili začeli voziti po črkaških in okoliških cestah. Lansko leto v istih mesecih so avti ubili 769 ljudi, 17% manj.

Mesec avgust, v katerem je bilo ubitih 133 oseb, zaznamuje rekord v avtomobilskih nesrečah, kot je razvidno iz poročila okrajnega koronerja.

Konferenca jeklarških delavcev

Odločili so se za ustanovitev svoje unije. Kritična situacija v jeklarški industriji.

Pittsburgh, Pa. — (FP) — Več kot štiristo delavcev iz 63 jeklaršnih na vzhodu in srednjem zapadu se je odzvalo pozivu Metal Workers' Industrial lige, ki je sklicala konferenco v Pittsburghu. Konferenca je trajala dva dni in sprejet je bil program za ustanovitev industrijske unije jeklarških delavcev kakor hitro mogoče.

Navdušenje, ki je prevladovalo na konferenci, je iznenadilo celo sklicatelje. Neki organizator je dejal, da militantnost, katero so pokazali delavci na tej konferenci, ni bila nič manjša kot na sličnem zborovanju leta 1919, pri otvoritvi organizatorne kampanje, ki je dosegla, da je 800,000 delavcev pristopilo v unijo. John Melden, tajnik MW-I, je rekel, da je pričakoval delegate iz tridesetih jeklarških mest, toda prišli so iz 48 mest, da si morali sami trpeti vozne stroške.

Konferenca se je izrekla za militantno kampanjo proti meznim redukcijam. William Z. Foster, glavni tajnik Trade Union Unity lige, je dejal, da so stavke v jeklarški industriji neizogibne valed neomolnih razmer, ki prevladujejo v tej industriji. Foster je organiziral veliko stavko jeklarških delavcev 1. 1919.

Delegati so obsojali razmere, ki so prevladovale v tej industriji, in predlagali, da se ustanovi Steel korporacija, ki bi združila vse jeklarške delavce v eno organizacijo, ki bi se borila za deset odstotkov. Skoro polovica jeklarških delavcev je brezposelnih in tudi ostali delajo le par dni v tednu.

"Ako bomo dopustili, da bo U. S. Steel korporacija, ki nadalje trga kruh iz ust naših otrok, da tako zviša profite delničarjem, bi s tem storili velik sločin", je dejal neki delegat in ostali so navdušeno aplaudirali njegovim besedam.

Delegati so sprejeli večje število resolucij glede izpustitve žrtev razredne justice iz zapora. Zahtevali so odpoklic zakonov proti kriminalnemu sindikalizmu, katere delodajalci izrabljajo za zatiranje delavskih organizacij in naglašili potrebo organiziranja belokošnih, zamorskih in tujerodnih delavcev v enotno fronto, ki naj bi bila dovolj močna voditi vojno za protekcijo delavcev pred iskoristitvijo.

Francija ponuja posojilo egiptski vladi

V zameno želi podaljšanje koncesij pri obratovanju Sueškega prekopa.

London, 1. okt. — French Suez Canal Company, ki operira Sueški prekop v smislu pogodbe, ki jo je sklenila s egiptovsko vlado, je ponudila Egiptu posojilo \$100,000,000, ako podaljša pogodbo za nadaljnjih 50 let. Obresti na to posojilo bi bile 1%.

Angleška vlada je tudi zainteresirana v prekop in lastuje večje število delnic, ki so bile kupljene v času, ko je bil Benjamin Disraeli premijer Velike Britanije.

Poleg posojila je Francija obljubila egiptski vladi, da bo z njo delila dobiček, ki ga prinaša obratovanje prekopa. Francija je pripravljena dati Egiptu osem odstotkov od čistega profita, ako pristane na zahtevo, da mora biti število francoskih uslužben-cov in delavcev pri obratovanju prekopa dvakrat večje kot egiptskih ali tujezemskih delavcev.

Francija je ponudila 1. 1919 egiptski vladi posojilo \$20,000,000 za podaljšanje koncesij, ko je bila slednja v denarnih stiskah, toda angleška diplomacija je prehitela francosko in je Egipt dobil posojilo v Angliji.

FREY, NAČELNIK KOVINARJEV, PESIMISTIČEN

Dvomi, da se bo dežela izvela iz prepada v obstoječem socialnem ravnanju. — Zahteva, da bogatini podpirajo brezposelne.

Vancouver, B. C., Kanada. — (FP) — Velik pesimizem je sva-l na poročila John P. Freyja, načelnika kovinskega departamenta Ameriške delavske federacije, glede bodočnosti dežele. Delegatom je na letnem zborovanju departamenta povedal, da ni upati na izboljšanje razmer, dokler ne pride do večjih sprememb v distribuciji bogastva.

Politično je Frey konservativ-c, vendar pa v krogih federacije priznan kot najboljši traden-unjaki ekonom. Njegovo poročilo se v glavnem nanaša na go-spodarske razmere dežele, ki so po njegovem mnenju odgovor-ne, da niso unije v preteklem letu zaznamovale nikakršnega napredka.

Kriza je nastala največ radi tega, meni Frey, ker od leta 1921 delavci niso prejeli poročno toliko plač kolikor se je zvišala produktivnost industrije. Razmerje med izplačanimi mezdami in dobičkom se je vaa-ta leta večalo v prilog lastnikom delnic in bon-dov, katerih delež je stalno naraščal, medna izplačila pa vedno bolj zasostajala. Pogoj za zdravo narodno gospo-darstvo pa je v obratnem pravcu in mezdni delež mora naraščati vsaj sorazmerno s naraščanjem produktije.

Frey tudi pravi, čeprav bi se dežela na čudežen način potegnila iz ekonomskega močvirja, da je nova kriza neizogibna, ako delavci ne prejmejo večjega deleža od bogastva, ki ga producirajo, kot sedaj. On zahteva nekako ravnovesje med mezdami in dobičkom, med čolom in kapitalom. Na to zahtevo pa podjetniki odgovarjajo s redukcijami mezd in situacija postaja vedno bolj ironična.

Glede podpiranja brezposelnih je Frey rekel, da je bilo za pomožno akcijo lanskega simo potrošeno 75% iz javnih blagajn, 25% pa je prišlo iz privatnih virov, večinoma od delavcev. Bogatini so čisto malo prispevali in Frey pravi, da bo njihova do-režljivost tudi prihodnje simo berača. Naglašil je potrebo, da breme podpiranja brezposelnih nosijo bogati sloji, ne vidi pa nobenih sredstev, s katerimi bi se jih v to prisililo. Zvišanje dohodninskih in zapuščinskih davkov bi tekočih razmer ne moglo sanirati, potrebno pa je z ozirom na bodočnost.

V svojem poročilu, nanašajoč se na redukcije in agresivnost delodajalcev, je Frey kritiziral predvsem ladjegradniški interese. Neglede na dejstvo, da so cene materiala padle, da ladjedelnice prejemale subvencije — "dolo" — od zvezne vlade in da so dobili gradbene kontrakte v času, ko so bile cene visoke, kljub temu znižujejo plače delavcem. Tudi je naglašil, da se podjetniki vedno bolj organizirajo in zvišujejo svojo moč.

Farmerji grozijo s stavko. Indianapolis, Ind. — V mnogih krajih države, kjer farmerji ne morejo prodati pšenice in drugih pridelkov, se farmerji pripravljajo na stavko proti davkom.

Mnogo posestev bo šlo na javno dražbo prihodnje leto radi neplačanih davkov, toda dvomljivo je, če bodo prodana. Ta posestva predstavljajo vrednost več milijonov dolarjev. Nekaterim posestnikom občinam so se dohodki znatno znižali. Okraj Vermilion je že bankrotiral in bon-dom, ki so jih izdali drugi okraji, je padla vrednost.

Bavarski premijer Held (na levi) zabava predsednika Hindenburga in njegovega sina. Morda so se razgovarjali o diktaturi v Nemčiji.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravna društva (členi) v Sloveniji in v tujini: v Sloveniji po 10.00 na leto, v tujini po 12.00 na leto; v Sloveniji po 10.00 na leto, v tujini po 12.00 na leto; v Sloveniji po 10.00 na leto, v tujini po 12.00 na leto.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cleveland \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Come closer to democracy—Sokolism is the way.

Advertising rates on agreement—Manuscripts will not be returned.

Headed by the late Dr. J. J. St. John

PROSVETA

2537-53 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Drum v Chicago, na primer (sept. 26, 1931), poleg valika imena na malih tiskanih, da vam je s tem datuma postala znana. Ponovno je prebrano, da se vam list ne ustavi.

Zlata valuta

Propast zlatovalutnega denarnega sistema na Angliškem dokazuje, da je zlato kot denarni material varljivo. Ze dolga stoletja prevladuje po vsem svetu deluzija, da je zlato kovina snov od Boga, iz katere se kuje stalni denar. Stara Anglija je menda bila mati, ki je skrbno gojila to goljufivo idejo.

Na svetu je že bilo mnogo kriz — toda v vsaki krizi strahopetno zlato zbeži nekam pod zemljo ali kamorkoli se skriva, svet pa si mora beliti glavo z drugimi oblikami denarja in vrednostne mere, dokler ni kriza ponehala in dokler niso krakerski finančniki spet začeli svojih manipulacij. To se je ponovilo že šestkrat, kljub temu pa ljudstva civiliziranega sveta vselej nasledijo trikot denarnih manipulacij.

Finance vseh narodov so bile bolj ali manj nestalne od svetovne vojne sem. Mednarodni finančniki so dobro privezali narode na zlati standard. Denar, če se je primerjal cenam in mezd, je neprenehoma rasel v vrednosti, kajti omejena količina zlata na svetu ni mogla zadostiti zahtevam vseh industrijskih in komercialnih narodov.

Med vojno je vsak pojem stabilnega denarja izginil in cene blaga so naraščale. V Združenih državah se je inflacija papirnatega denarja potrojila in vrednost dolarja je padla na okrog 35 centov. Imeli smo zlati standard, ampak razmerje med zalogo zlata in vsoto papirnatega denarja je bilo postransko. Take razmere so bile brez malega v vseh deželah.

Ko je denarna vrednost padla, so plačevali dolgeve a 35-centnim dolarjem. Upniki so veliko izgubili, toda morali so sprejeti denar, kakršen je bil. Delavci so izgubili milijarde dolarjev, predno so mogli dvigniti standard svojih mezd, da so se lahko merili z veljavo dolarja. Vlade in privatniki so najeli na milijarde dolarjev posojil na temelju ceneneja dolarja.

Čim je bila vojna končana, so vsi narodi hoteli iti nazaj na predvojno denarno bazo dolarja ali kar so že imeli za sredstvo izmenjave. V Združenih državah in Angliji so znižali vsoto papirnatega denarja, da se zviša vrednost; na ta način so v Ameriki pritirali dolar na 65 centov predvojne vrednosti. Rezultat je bil, da je propadlo na milijone dolžnikov, ki niso mogli poravnati svojih obilicij z višjo vrednostjo denarja.

V Nemčiji niso stabilizirali denarja, dokler ni bil razred upnikov popolnoma uničen. Na Francoskem so stabilizirali frank pri eni četrtini predvojne vrednosti, pri čem je še danes. Francija je edina dežela, ki je vodila svoje finance na tak način, da ni vanemirjala obstoječih razmer, valed česar je trpela manj kot katere druga dežela.

Danes so vse velike dežele na svetu nominalno na zlati podlagi, svet pa še ni bil nikdar v tako veliki finančni kaši. Zlata valuta, ali celo bimetalna baza, se ni obnesla. Današnje razmere na Angliškem, kjer je zmanjkalo zlata, in silna gora zlata v Ameriki pokazuje, kako smešen je ves ta denarni sistem.

Razumna človeška bitja bi ne smela dopustiti, da bi jih zlato vodilo za nos. Veliko se piše in govori o "misterioznosti" financ. Take finance, ki vodijo ljudi, namesto da bi jih ljudje vodili, so kajpada misteriozne, nerazumljive in goljufive. Ampak ljudje so že toliko civilizirani, da bi lahko dobro izhajali brez tega labirinta in kar bi imeli za imenljivo sredstvo, bi lahko kontrolirali po vsem svetu.

Denar je bil v svojem začetku le sredstvo izmenjave; sam na sebi ni bil vreden nič, to se pravi, da denar sam ni nosil ničesar. Danes je denar sam na sebi blago, kapital, ki nosi obresti — ampak silno goljufiv kapital kot je pokazala sedanja kriza. Namesto da ga človek kontrolira, pa denar kontrolira človeka in ga ima za svojega sužnja. Kako naj bo človek v takih razmerah svoboden?

Tip srednjeveškega sveta je cerkev, fevdalni grad in trgovčeva čehovska dvorana, nad vsem tem je pa prapor kriza.

Tip današnjega modernega sveta je znanstveni laboratorij, tovarena, tovarni vlak in parnik, šola, volilna skrinjica, časopis in radio.

Srednjeveški svet je že davno za nami, ampak korenine iz njega še vedno poganjajo v današnji svet — trnje.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beleške iz raznih krajev

(Dolgovalci in poročevalci domačih vesti, ki jih Prosveta prinaša dnevno v koloni "Glasovi iz naselbin," naj vselej podpisajo svoje polno ime in navedbo naj naslov, kar naj znači, da famijo za svoj prispevek. Poročila in dopisi naj bodo jedrasti, kratki in resnični; opisani morajo biti v dostojnem tonu. Na anonimna pisma in dopise se ne bomo odzivali.)

Zgodba o medvedu

Ely, Minn. — Br. Matija Pogorelec, član društva št. 268 SN-PJ, se nahaja v St. Mary's bolnici v Duluthu, Minn., kjer se je moral podvreči v kratkem času že drugi operaciji. Prva se je dobro obnesla in želim, da se je tudi druga. Na 22. sept. mi je pisal: "Jutri grem na drugo operacijo". K temu pa dostavlja tudi tole, kar znači, da je že četrst: "Zanima me, če si letos že kakšnega medveda ustrelil?" Splošno je znano, da Matija rad dopisuje v časnike. Želim mu hitrega okrevanja.

O medvedih pa še to: Tri milje od tega mesta živi s svojo družino na farmi br. Jakob Janezich, ki je član društva "Prvi majnik" št. 268 SN-PJ ter je zaposlen pri milnu, kjer meljejo kamenje. Dne 25. sept. je šel na ponočno delo, doma pa je seveda pustil svojo ženo z otroci. Krog polnoči jih je prebudil silen ropot. Vsi so bili pokonci, a nihče se ni upal na dvorišče, dasi imajo dva močna psa. Zjutraj, ko je prišel mož domov z dela, je dobil v ograji pri svinjaku razmesarjeno 200 funtov težko svinjo ter vrata svinjaka seveda vsa polmiljena. Takoj je zažveljavil čuvaju, kateri mu je dal dovoljenje, da zverino lahko ubije. (Letos je lov na medvede prepovedan.)

Tako je Janezich naprosil svojega bratrance, naj gre počakat medveda prihodnjo noč in naj ga ubije. Šel sem z njim na ta nevarni opravil. Jaz sem splezal na svinjak, tovariš pa na barako. Kmalu po polnoči se je približal, toda ne dovolj blizu, da bi ga videla. Končno pa naju je presenetil, ker se je približal svinjaku po tako skritem kraju grmovja, da njegovega prihoda niti ne opazila. Zdaj se je začela "ceremonija" — bitka med nama in medvedom, ki je trgal deke in papir, da se je ves hlev tresel. Bila avardokaj v strahu in vsem mi je močno utripalo. Zaklical sem na tovariša, ki je odgovoril, da mrcine ne vidi, a k areci se je približala naša postojanka in tovariš ga je z dvema streloma ubil.

V Minnesoti, v nekaterih krajih, delajo medvedje veliko preglavico, posebno farmerjem in otroci niso varni pred njimi niti podnevi, vlada pa je prepovedala jih streljati. — Joseph Mavste.

"Plemenite ideje!"

Cicero, Ill. — Čital sem dopis rojaka K. Trinastiča v Prosveti z dne 23. sept., kjer piše: "Čas je kratak za idejo, ki je bila splošna, da se pošlje delegata SN-PJ v sovjetsko Rusijo na proslavo 14-letnice ruske revolucije". Kdo je to idejo sprožil, mi ni znano, tudi nimam nič proti ideji, ako bi bila na pravem mestu. Glavni odborniki SN-PJ so preveč zaposleni z delom, katero po pravilih SN-PJ spada v njih področje, ne da bi se s takimi nalogami ukvarjali. Njih delo je označeno v pravilih SN-PJ in nič drugega ne.

Nekaj se mi pa čudno zdi, namreč to, da rojak Trinastič ignorira JSZ, katere je politična organizacija in pod katero področje bi prav za prav spadale takšne akcije. Pobirala bi lahko prispevke pri klubih in med rojaki širom Združenih držav. Ali pa naj se organizira samostojna organizacija, recimo, "Priatelji sovjetske Rusije", bodisi v Clevelandu, Chicagu, Milwaukeeju ali Detroitu, katere bi si vzela to nalogo v svoje področje, in sicer tako: dobiti kolikor največ mogoče slov. časopisov v svrhu te propagande; dobiti rojake širom Združenih držav, kateri bi pobirali prostovoljne prispevke v svrhu te "plemenite ideje" itd. Sem pa popolnoma proti, da bi se pobiralo prispevke v to svrhu iz društvenih blagin ali pa obdavčevalo članstvo SN-PJ z izrednimi dokladi na ta namen.

Rojak Trinastič si naj zapomni, da gl. odbor SN-PJ se ne bo nikoli tako daleč spozabil, da bi razpisal izredne doklade članstvu SN-PJ v ta namen, pa če je čas še tako kratak. Gl. odbor, kakor tudi krajevna društva SN-

PJ, imajo sedaj pred seboj bolj važne probleme, in ti so: kako obdržati svoje brezposelne člane v jednoti in da se jim oblaži kolikor je mogoče njih pomanjkanje, ali vsaj pomanjkanje njih otrok.

Članstvo SN-PJ plačuje svoje gl. odbornike le za tisto delo, katero njim spada po pravilih. Kakor hitro si vzamejo gl. odborniki še kakšne druge naloge, katere njim ne spadajo po pravilih, bo imelo članstvo SN-PJ dosti vzroka misliti, da gl. odborniki zanemarijo svoje posle na račun SN-PJ.

Torej, po mojem mnenju, se ni treba žuriti gl. odbornikom, kot skupini za to idejo, posamezniki pa lahko delajo kar hočejo. Glavni urednik tudi lahko prevzame delo za propagando v Prosveti za dotično idejo, ako sam hoče, sem pa proti temu, da bi bil prisiljen od gl. odbora v to delo. — Frank Stonich.

Dopis z zapada

Helper, Utah. — Ker so delavske razmere v La Salu, Ill., slabe, smo se trije rojaki odpravili za delom v rove v gorato državo Utah. Vozili smo se čez bogata koruzna polja v Iowi, čez prašne poljane Nebraske ter gorate planine Wyominga. Delavske razmere so pa povsod slabe in delo se težko dobi. Ceste v Iowi so dobre, v Nebraski malo slabše in v več krajih jih popravljajo.

V Utahu se je prejšnja leta delo z lahka dobilo, to jesen pa je pri vsakem rovu truma brezposelnih rudarjev. Večina rovoj ne obratuje s polno paro, ker ni naročil za premog. V par rovijh so tudi plače utrgali za okrog 12% in poleg tega pa tudi premog manj tehta kot je včasih. Povprečni zaslužek tukaj je od 4 do 7 dolarjev na dan. Pozimi se še nekaj dela, poleti pa skoraj nič. Stanovanjske razmere v tukajšnjih kempah so pa jako mizerne. Mnogo naših rojakov bečlarjev stanuje v kompanijskih šendah, ki niso podobne človeškim stanovanjem, posebno v nekaterih kempah. Hrana v kompanijski kuhinji je pa od 45 do 55 dolarjev na mesec.

Ako bom tako srečen, da bom tukaj dobil delo, bom tukaj ostal ter bom še kaj poročal, ko mi bodo bolj razmere znane.

Anton Udovč.

20-letnica "Sokola"

St. Louis, Mo. — Dne 13. oktobra preteče 20 let, odkar je bil tukaj ustanovljen hrvatski "Sokol" s 56 člani. Proslava 20-letnice se vrši v Sokolskem domu na 3. in 4. oktobra. Program bo zelo obširen in pomenljiv, kajti zdelovalci bodo vsi slovenski zbori in skupine kakor tudi telovadna društva Sokola. Tako bodo na programu pevsko društvo od bratov Poljakov, Čehov, Srbov itd. Na nogah bo ves slovenski živeli v tem mestu. Govorniki pridejo tudi iz drugih mest. Za ples bo igral arabski tamburaški orkester "Sloboda." Poleg tega bo tudi kontest za najpopularnejšo jugoslovansko devo v St. Louisu, ter oddan bo nov avto

Gerard Swope, predsednik General Electric kompanije, govori, kako bi zmanjšal brezposelnost — medtem pa odlašava delavce iz svojih tovarov kakor drugi.

Graham Sedan. Vstopnina stanovanja, vetopnica pa vam obenem tudi omogoča priložnost, da morda vi dobite avto. Zato pa pohitite vsi na to proslavo. — Sokol.

Vtisi z obiska

Detroit, Mich. — Ker sem skoraj polovico mojega življenja prebil v premogarskih naselbinah države Illinois, sem se namenil, da prebijem moje vsiljene počitnice med znanci, prijatelji in starimi borci za boljšo bodočnost delavskega razreda. V Springfieldu sem se najprej ustavil v SND, kjer sem s sopotstvom J. Dolencem in J. Bernikom ml. po dolgi vožnji z mailim "lincolnom" dobil prvo pestrebo in malo počitka. Nato smo šli k dobro znani družini Petje, kjer smo si privoščili dobro večerjo in nekaj primake, pa spet v SND, kjer smo našli še drugo skupino Detroitčanov, med njimi tudi dobro znano sopotno Peter Benedicta, R. Maselja in sopotno in A. Werholtza. Na večer so se zbrali springfieldski sodruzi v SND v svrhu neke igre, ki so jo priredili na Delavski praznik v korist SND. Upam, da je dobro uspela moralno in gmetno. Rojaki bi morali poskrbeti, da take prireditve žanjejo uspeh, saj je v njih korist. V par urnem razgovoru s sod. J. Ovco in Fr. Krmeljem smo temeljito prebrali vse nerednosti in nadloge tega pokljastega sveta. Sodruzi Ovca in Krmelj se dobro zavedata, kje tiči zapreka za izboljšanje delavskega položaja. Ko bi bile druge ovce, katere se danes pustijo striti po božjih namestnikih take kot je naš Ovca v Springfieldu, bi se striženje kmalu končalo in prosperiteta bi prikorakala med delavske mase, ne pa tičala nekje za vogalom.

Na gospodov dan 9. avg. smo v šalah in z igranjem "duraka" prebili par veselih ur v krogu družine Church. Pogovarjali smo se o vseh mogočih rečeh, največ pa o vročini, ker tista je bila stalen gost in mi je najbolj kazila moje počitnice. Zateleli smo si boljše razvedrilo kot nam ga je nudil "durak", kar se oglasil Church in pravi: "Fantje, na Witu je piknik!" In neka neznanca sila nas je postavila na noge in iz ust se nam je livil krič: "Gremo!" Kot kafa smo pobrekli šla in kopita, zasedli "lizo" in akoro brez slovesa in zahvale družini Čemažar za prejšnjo pestrebo — izginili. Dobro tlakovape ceste omogočajo hitro vožnjo mimo belih farmarskih hišic in lepo posejanih polj, toda vsa požgana od vročine. Tako skrbni naš oči, ki prebiva nad nami in gleda na nas z enim očesom, da njegovi otroci še tega niso vredni, kar jim naravnim potom pripada. Očim skrbni boljše za otroke kot pa naš vsegamočni papa. Čudno je to, da tepe vse reveže enako.

Delavec, kdaj se boš predramil in zahteval pravico do življenja, ki ti pripada po naravnem zakonu? Ali se boš vedno plazil po trebuhu in prosil za drobtine, ki padejo tvojemu izkoriščevalcu od mize? Daj, zdrani se, saj nimaš ničesar izgubiti kot ovce, ki te držijo v sužnosti. Ne misli na posmrtno življenje. Boljša je živa kura na tem svetu kot po smrti pečen vol. Če se hočeš iznebiti sužnjaskih okov in si izvojevati boljše obstanek zase in svoje potomce, je tvoja naloga, da se organiziraš! Delavec, bodi prepričan, da v organizaciji je moč. Postani član socialistične organizacije. Ako se ti ne zdi zadosti dobro ali premalo radikalno, postani član vseno in če imaš zmoglosti, skušaj jo izboljšati od znotraj, ne zaletuj se vanjo od zunaj, ker v tem samu škodja delavskemu pokretu.

Moderna tehnika je tako spopolnila potovalni sistem, da človek v lahko reče: "danes tukaj, jutri tam". Po parurni vožnji brez nečesa smo se ustavili v mestu Nokomis. Črni oblaki so se sprehajali po vsemirju in nam naznanjali bližajočo se nevihto. K sreči smo dospeli v mesto prej, ko je Eliza preobrnila skaf v vodo. Vila se je takšna pomešana v vetrom in ledenimi kroglicami, da ni bilo varno pokazati glave na plan. Nevihta je kmalu ponehala, kočice je spet pokazalo svojo moč in naši obrazi so se razpolnili vsega srečnega svidenja po dolgih letih. Bilo je že pozno v noč (ako ne zjutraj), ko smo se poslovili od družine Russ in nekaterih starih znancev, pa ne da bi zapustili Nokomis. Obliskati sem hotel stare prijatelje:

Steva Desovicha družino in Loida Bolana in sopotno. Mislim, da so zgoraj imenovani slutili, da pridem, zato so nas tudi čakali. Preživel sem celi teden v krogu nokomiskih prijateljev. Med tem časom sem obiskal tudi naselbino Witt in Panama, stare slovenske naselbine. Zelo ugodno sem bil sprejet od mojega starega znanca in prijatelja J. Permeta, in Witta. Videla se njava že dolgo vrsto let. Pokavali se mi je, da že dolgo ne dela. Razmere so res mizerne, polom v premogarski industriji je tak, da ga tudi 5-letni moratorij ne upravi na noge in premogariji so zgubili bojevni duh. Kako bi ga ne? V organizaciji izgleda, da je samo vohunstvo; ni varno ziniti besede, ker se ti lahko zgodi, da izgubiš še tisto malo dela, ki ga imaš in s tem vso oporo, ki jo imaš, da preživljaš sebe in svoje drage.

Uniki voditelji in premogarski baroni so se zakleli, da uničijo rudarsko organizacijo in z J. Lewisom na čelu bodo kmalu delo dokončali. Nekat upornega duha je še med rudarji, alipremiči s strani Lewisove kilke in premogarskih baronov in likarjotov v premogarski organizaciji se ne bodo mogli dolgo upirati. Kar se tiče dela v premogovnikih je enako po vseh naselbinah, katere sem obiskal. Tudi nekaj samostojni premogar je postal ličen stroju; delati mora kot da bo jutri umrl, ali kot da bi bilo največje pomanjkanje delavcev. Uvajanje strojev v premogorove je vzelo tisočim in tisočim prihodko do zaslužka. To se bo nadaljevalo toliko časa, da postanejo stroji naši hlapci, ne pa naši izkoriščevalci.

Zapustili smo Nokomis, nekaj močno trdnjavo socialistične organizacije, sedaj v razvalinah; po socialistu ni duha ne sluha, izjema: nekaj Slovencev. Želim, da bi tista prisotnost duha spet zavladala kot v prejšnjih časih in da bi socialistična stranka dobila spet svojo postojanko. — Mračilo se je že, ko smo prišli v Gillespie, kjer je moj prijatelj in star bojevnik v delavskih vrstah John Krainz, in smo se pri njem ustavili najprej. Johnove ideje kot tudi ideje njegove soproge so še trdno ukorenjene, zato pravi John: "Vsi za enega in en za vse, če si bomo izboljšali življenjski standard". Poslovili smo se od Johna in družine in pravdomno dospeli k prijatelju P. Menčaku. Z družino se je odpravil nekam, pa smo mu "štrono zmešali". Nam je bil na razpolago v vseh ožirih, nilem pa misliti, da smo sklenili pogodbo za tri večere. Ko smo se malo okrepčali (tako smo storili skorepri vsakem rojaku), smo se še tisti večer odpravili po naselbini a P. na čelu obiskavati rojake in prijatelje. Zelo lepo smo bili pogosteni pri družini Louis Masuri in tudi pri prijatelju Bogelnu je bilo lepo. Tonyju Gričniku ni bilo treba iti apat tisti večer, če je res, da farmerji morajo vatajat s petelin.

Poslovili smo se od rojakov v Gillespie in se napotili v Carlinville, v času prosperitete zelo živahni naselbini. Ustavili smo se pri družini M. Podobnik, kjer smo bili prav prijazno sprejeti. Pred leti, ko sem se bival tam, smo bili Slovenci alžni, imeli smo 3 podporni društva, socialistični klub in pevsko društvo. Prosveta in Proletarec sta prihajala v sleherni slovenski hišo. Nameravali smo si postaviti SN-dom in v to svrhu smo ustanovili delničarsko družbo, katere naj bi skrbela, da se dom čim prej postavi. Stavbice smo kupili in samo J. D. Rockefellerju se imamo zahvaliti, da dom ne stoji; ako bi bil postavjen, bi gotovo propadel, ker večina Slovencev je morala strebuhom za kruhom. Zeleni, da se Slovenci v Carlinvillu spoprijaznijo in si podajo roke. V sloji je moč. Skupno delovanje vam je potrebno. Kapitalistični sistem vas izkorišča vse enako, delavci smo pa razdvojeni. Zato kapitalizem žanje uspehe vsepovod.

Polastilo se nas je domotožje, z obrazov mojih sinov je izginil namih, zato smo usmerili naše potovanje nazaj proti Detroitu. V Girardu, Ill., smo se ustavili pri prijatelju Jacobu Dolencu in soprogi, kjer smo bili zelo prijazno sprejeti in izvrstno pogosteni. Iskrena zahvala za gostoljubnost. Girard je prijazno mesto. Slovenske družine so samo tri v tem mestu, premogorov ne obračuje že dolgo vrsto let, zato so se izselili. V bližini je slovenska

(Dolje na 2. strani.)

Dr. M. Baega:

K psihologiji neumnosti

Filozofi so opredelili neumnost kot "pomanjkanje razsodnosti" ali "nesposobnost za neposredno umevanje zveze med vzrokom in učinkom, vodilno mislijo in dejanjem."

Ta določitev pojma pa se zdi preprosta in preveč nedoločna; kajti pomanjkanje razsodnosti in nesposobnost za umevanje zveze med vzrokom in učinkom itd., kažeta tudi nekaj (idiot) in slaboumnik in vendar ne bomo smatrali idiotstva oziroma slaboumnosti in neumnosti za povsem enaka stanja. Za idiotstvo oziroma slaboumnost označujemo popolnoma nedostajajočo oziroma pomanjkljivo razvito sposobnost mišljenja, ki je posledica porjene organske manjvrednosti, zlasti možganov ali posameznih njihovih delov. Neumnost pa imenujemo tisti izraz pomanjkljivost razvitega mišljenja, ki je — vsaj v bistvu — posledica nezadostno izdelanih, že obstoječih sposobnosti. Če jo pripisujemo neki določeni naravni razpoložnosti, tedaj jo moramo iskati v prirojeni počasnosti in nekretnosti mišljenja. Da je pa neumnost v glavnem posledek nedostatnega izoblikovanja mišljenja, se kaže tudi v tem, da jo je mogoče uspešno pobijati s primernim poukom in izobraženjem in pod nekimi pogoji tudi z ustreznajočo spremembo življenjskih prilik njenih imetnikov. Zato nam je navdaja presojeti pamet soljudi po stopnji njihove izobrazbe. Naše presojanje je tedaj odvisno od izobrazbene in učenostne stopnje človeka, ki ga presojava. To nam obenem dokazuje, da ni absolutnega merila za presojanje razsodnosti in tudi ne za ugotovitev neumnosti.

Potrebna je tedaj največja previdnost, če bomo skušali vendarle določiti splošne značilnosti neumnosti. Upoštevanja vreden migtaj nam daje pri tem okoliščina, da označujemo neumnika čisto tudi za omejenega, pojme težko domajajočega in naivnega. Z besedo "omejen" hočemo povedati, da je duševno obzorje takinega človeka preozko. Ne vidi dovolj daleč in dovolj globoko. Nedostaja mu potrebne uvidnosti v splošne in posamezne zveze in v zamotano vzročnost dogodiljajev, o katerih govori. Omejenost temelji na nezadostnem znanju in pomanjkljivi izkušnji. Zato poseduje manjše število predstav, ki jim vrhu tega manjka gibčnosti, in zato tudi ni sposoben za tvoritev tistih mnogoličnih predstavnih zvez, kakršne zahteva temeljito in obsežno umevanje kakšnega dogodka ali stanja. To je čisto spet v zvezi s tem, da mu manjka zanimanja za mnoge stvari. Njegova pozornost je malo razvita, zato jo more obratovati le na najboljše predmete in dogodke in si pridobiva nezadostno in skrajno površno znanje o svoji okolici, kar ga tavaja spet do površnih in krivih sodb.

Predstavna ubožnost je tudi vzrok, da dogodkov ne more pravilno dojemati, ker ima v svojem majhnem številu predstav premalo iztočnic za uvrstitev novih dojetij in njih zveze s starimi. Za doumetje novih dejstev, ki ležijo izven okvira njegovega omejenega obzorja, mu nedostaja zato vsaka možnost. Njegovo predstavo ubožnost mu brani nadalje, da ne more tvoriti obsežnejše splošnih predstav in s tem tudi abstraktnih pojmov. Zaloga njegovih pojmov je malenkostna in posamezni pojmi so nezadostno razviti, nejasni in megleni, vrhu tega jih čisto krivo uporablja in so torej neuporabljivi v smotnih in nepravilnih sklepanjih. A ni nesposoben samo za tvoritev višjih abstraktnih pojmov, nesposoben je tudi takih pojmov doumeti. Novim naziranjem in oblikami mišljenja, ki so izven okvira njegovega vsakdanjega mišljenja, stoji zato brez vsakega umevanja nasproti in jih večinoma tudi brez nadaljnjega odklanja.

Njegova rečna pojmovna zaloga mu pravno ne dovoljuje tudi samostojne sposobnosti presojanja. Manjka mu po eni strani potrebnih iztočnic za nove misli, po drugi strani pa so mu dane miselne zveze tako trdne in izdele in zavoljo tega tako negibne, da ne morejo nastajati nobene nove miselne tvorbe. Iz pomanjkljive razvite sposobnosti za presojanje izvira veliko število karakterističnih načinov mišljenja in vedenja, ki jih zelo dobro označujemo za "naivne". Tako ne more n. p. ločiti bistveno od nebitnega, slučajno od rednega, gotovo od negotovega itd. Zato izreka čisto prav čudne sodbe in se odloča za prave nerazumljiva dejanja. Ker se je n. p. kakšno podjetje, ki samo na sebi obeta uspeh, zaradi nesrečnega srečanja neugodnih okoliščin podro, smatra vsa podobna podjetja prepričano za slaba. Ali pa sklepa iz tega, ker se je kdaj v kakšni banki zgodila poverba, da ni zaupanja nobeni banki. Misli tedaj v šlabonah in se nagiba k temu, da posploši svoje enkratne izkušnje. Razborito mišljenje pa sloni na tem, da preizkušamo svoje misli in njihove zveze vedno znova na dejstvih in jih prilagajamo novim izkušnjam. Značilno za neumno glavo je tudi to, da proglašja za napačno ali slabo vsa, kar ne ustreza njenim izkušnjam in naziranjem. Nevednost in neznanje, lebnost mišljenja in nedojojanje, površnost in nekritičnost, predskodni in nepoučljivost, predvsem pa pomanjkanje uvidnosti in umevanja za zamotane zveze in vzročnosti so torej bistveni znaki neumnosti. V vedenju človeka pa se kaže po stopnji izobrazbe in znanju njegovih v najrazličnejših oblikah, n. p. kot duševna nesamostojnost, praznovernost, trgovaštvo, zagrizenost, fanatizem, prevelika zaupljivost ali pretrana nezaupljivost, surovost, nadržanost, domisljivost, bahavost itd.

Vesti iz Jugoslavije

(Izvirna poročila iz Jugoslavije.)

KURJE TUDI DRUGOD

Vihar je prevrnil potniški vlak v bližini Vel. Bečkerek, kar ni bilo človeških žrtev. Tudi Tis je prevrnil potniški vlak in 8 oseb je umrlo.

15. septembra 1931. Znanata prihajajo poročila o nevihti, ki je divjala do nedeljske sobote in ki je povzročila škodo in strašne nesreče. Vihar je bil tako silen, da je dreve, lomil brzodajne in odkrival hiše. Veliko ljudi je povzročilo na reki Tisi, ki je pridvela popolnoma okrog pol treh potniških vlakov. Vihar je bil tako silen, da je povzročilo na reki Tisi, ki je pridvela popolnoma okrog pol treh potniških vlakov. Vihar je bil tako silen, da je povzročilo na reki Tisi, ki je pridvela popolnoma okrog pol treh potniških vlakov.

DROBNE VESTI

Spet požar v Savinjski dolini
Prebivalce vasi Groblje v Savinjski dolini je v soboto ponoči razburil požar na Gomilskem. Sploh je bila sobota dan strahu za tamonje prebivalce. Ves dan so bili dolino nalihi s točo in Savinja je stalno naraščala. Proti večeru je pričela podivjati, reka prestopati visoke nasipe in trgati obrežja. Pod grobljskim mostom je odtrgala 50 metrov nasipa na šenpeterski strani in mase umazane vode so se začele valiti preko polj in travnikov proti Rojam in dalje proti Vrbju. Prestrašeni kmetje so hoteli reševati pohištvo in manjšo živino na podstrešja in žalostno gledali, kako podivjani vodni elementi uničujejo sad njihovega celoletnega truda. Valovje je strahotno hrumelo v noč in tudi tisti, ki se niso bili prizadeli od poplave, niso mogli spati. In v tem je bučnila proti nebu ogromna bakla.

Zalaski gasilci so bili baš na svojem območju na predvečer zlatega jubileja svojega gasilskega društva. Čim je požar razsvetil noč, so opustili obhod ter pohiteli na mesto nesreče. Goreli je novi kozolet posestnika Košenine na Dragopolju pri Gomilski, ki je v kratkem času postal žrtev uničujočih plamenov. Goreti je začelo okrog devetih zvečer in aodi se, da je ogenj podtaknila laka zlobna roka, ki je Košenini že dvakrat zanetila požar. Dvakrat se so mu pogorela gospodarska poslopja in nekoč je zlobožni porezal jezike trem njegovim konjem. Ker kozolca ni bilo mogoče rešiti, so gasilci akusali obvarovati vsaj sosedna poslopja, kar se jim je tudi posrečilo in nesrečni posestnik je bil tako obvarovan še večje škode.

Požar, o katerem ne dvomijo, da je delo zločinske roke, je sifno razburil tamonje prebivalstvo in ljudje si pred prazniki in nedeljami sploh več ne upajo z doma, ker se požari dogajajo vedno v nočeh pred nedeljami ali prazniki. Ljudje domnevaajo, da gre za kakšno blaznjo, ki hoče na ta način proslaviti predvečer vsake nedelje in praznika. Dasi je bilo že več osumljencev aretiranih, je dvomljivo, da bi bil pravi plitkec pod ključem, sicer bi ne bilo ponovnega požara pri Košenini. Pri Košeninovem kozolcu so pozneje našli petrolejsko kanto, ki jo je najbrž rabil požigalec. Ljudje so zelo razarjeni in požigaku bi se najbrž slabo godilo, če bi ga dobili v svoje pesti. Gasilci so zdaj vsak večer v stalni pripravljenosti, kajti ni dvoma, da bo bližnji požigalec spet poskušal kje zažgati.

Nesgode v mariborski okolici. — V Koprivniku pri Framu je bil od neznanih ljudi napaden 22 let stari posestnikov sin Fran Maroh. Vinjeni ponočnjaki so ga brez poviha napadli ter ga s kolmi tako zdelali, da je dobil na glavi in po telesu več nevarnih poškodb. Prepeljali so ga v mariborsko bolnico. Orožniki so napadalcem že na sledu. — V delavcih državnih železnice se je ponesrečil 26 letni kotlar Josip

Rozman; zašel je med jermenje stroja tako nesrečno, da ga je zgrabilo ter mu zlomilo levo nogo. Prepeljali so ga v bolnico. — Pri Sv. Petru nižje Maribora je padel s hruške 56-letni posestnik Franc Rankovec. Odlomila se je veja, na kateri je stal in starci si je pri padcu zlomil levo nogo. Tudi njega so prepeljali v bolnico. — V tekstilni tvornici Huter in drug v Melju je stroj odtrgal 40-letni delavki Heleni Epih kazalec desne roke in ji ranil tudi druge prste. Enaka nesgoda je zadela 19-letno Matildo Kristelj v tekstilni tovarni Doktor in drug na Ruški cesti. Obe ponesrečenki so oddali v bolnico.

Roparski napad v ljubljanski okolici
Dne 13. sept. je bil izvršen na Brinju med Ježicami in Ljubljano izredno drzen roparski napad na 23-letnega pleskarkega pomočnika Franceta Pečnika iz Srednjih Gamelj. Pečnik se je peljal ponoči okrog 1. proti domu in ker ni imel luči, je šel nekaj časa peš poleg koleca. Ko je bil v bližini stare vojaške proge, sta mu nenadoma zastavila pot dva mlada moška ter ga ostro vprašala, kaj dela tam okrog. Pečnik jima je povedal, da je na potu domov, nakar sta ga začela neznanca izpraševati vse mogoče stvari, dokler mu nista končno izjavila, da sta detektiva in da bo moral z njima na policijsko stražnico. Pečnik se je podal ter jima pokorno sledil. Ko so zavili na neko stransko pot, sta ga iznova ustavila ter izvršila na njem preiskavo, češ, ali nima morda revolverja pri sebi. Pri tem je večji moški segel v žep sukniča in mu vzel listnico z okroglo 1200 Din gotovine in jo spravil. Nato sta ga vedla po stranski poti proti Vodovodni cesti. Stvar pa se je zdelala Pečniku sumljiva, začel se je upirati in tedaj sta mu vzela tudi dežni plašč, mlajši pa je začel groziti zelo z nožem. Pečnik je pričel klicati na pomoč in ker kljub grožnjam, da ga zadavita, ni prenehal kričati, sta mu neznanca vržla plašč ter jo ubrala proti kamniški progi in se izgubila v noč. Pečnik se je nato podal na policijsko stražnico, odkoder so poslati telefonske klice na vse strani in tudi policijsko patruljo proti Vodovodni cesti, ki pa se je vrnila ne da bi kaj opravila. V zadevi je uvedena preiskava.

Se en samomor. — V soboto se je ustrelil v Osijeku z lovsko puško Lavoslav Poljak, zastopnik paromlina Union. Ampak s puško pa je bil tako neroden, da je obstrelil s prvim strelom delavca Josipa Milterja, ki je popravljal streho. Sebe je zadel tako dobro, da je kmalu nato izdihnil. Kaj ga je gnalo v smrt se ne ve.

Nesgode. — Adolf Mauser, posestnikov sin iz Prapče pri St. Rupertu se je dne 12. t. m. peljal s svojim očetom na vozu proti Mokronogu. Konji so se ustrašili mimo vozečega avtomobila in se splašili in Mauser je padel z voza ter si zlomil levo nogo. — Konj Franceta Rožnika v Dobrušnjah je brenil v glavo petletnega posestnikovega sinčka Jožeta Prepeluha ter ga resno poškodoval. — Triletna hčerka Terezija posestnika Zalaznika iz Porebra pri Polhovem Gradcu si je pri padcu zlomila levo nogo. Vse ponesrečenke so prepeljali v bolnico.

GLASOVI IZ NASELJIN

(Nadaljevanje s 2. strani.)
naselbina Virđen, kjer imam tudi dosti poznanih; sem jih obiskal, da smo malo pokramljali. Tu so Slovenci že stari naseljenici in ne občitajo sedanje krize tako kot tisti, ki hodijo vedno s trebuhom za kruhom. Auburn je največja slovenska naselbina južno od Springfielda; nekaj Slovencev je že dolgo vrsto let tu naseljenih, večina pa se je priselila iz Kansasa po skrahiranju rudarske unije. Imajo več društev in premogarsko organizacijo (imena organizacije ne vem, ker se menjajo, mislim pa, da ima N. M. U. največ upliva, vsaj med Slovenci). Političnih organizacij nimajo, menda jim niso potrebne, so pa večinoma vsi naprednega mišljenja in bivši člani socialistične stranke. Tudi socialistični klub je že obstojal v Auburnu. Dobro bi bilo, da bi se ga spet obnovilo. Dela je dovolj za vse; če hočemo, da bo stranka radikalnejša, moramo to napraviti sami. Torej pojdite na delo!

Na Auburn smo prišli pozno popoldan. Ustavili smo se pri Antonu Dolencu, kjer smo dobili prenočišče in postrežbo, zakar se iskreno zahvaljujemo. Ker je premožorov obratoval drugi dan, nam ni bilo mogoče obiskati toliko Slovencev, kot smo mislili. Drugo jutro smo se poslovili iz Auburna. Ustavili smo se v Narodnem domu v Springfieldu, se poslovili od sodr. Cemažerja in družine Church in spet zasedli "Hiziko" in odinili naprej. Po peturni vožnji smo dospeli v Joliet in se ustavili pri družini L. Benedick, kjer nas je čakala želva juha. Lukas Benedick in družina je dobro poznan v Jolietu in star naseljenec. Dal nam je prenočišče in drugi dan nas še pošteno pogostil. Hvala za gostoljubnost.

Federacija čikaških društev je priredila dne 23. avg. izlet v prid brezposelnih Slovencev. Ker nam je bilo znano, da se bo udeležilo več Slovencev iz Detroita, smo se priključili detroitski skupini. Piknik je dobro izpadel, ker zmanjkalo je vsega. Na pikniku sem se srečal z večjim številom znancev. Obiskal sem tudi glavni urad JSZ in Proletarca ter urad SNPJ. Z Zajcem in Pogorelcem smo izmenjali nekaj nazorov o svetovni situaciji in o našem pokrepu. Videti je, da povoljno uspevamo. Glavni predsednik, Vincent Cankar, nam je razkazal jednotine urade in povedal, da jednota še povoljno uspeva, če pa ne bo te krize kmalu konec, bo tudi jednota občutila močne posledice. Z močno voljo članstva bi se dalo dosti preprečiti, posebno v bolniških skladih; pošteno nadzorovanje bolnikov bi dosti pripomoglo k stabilnosti bolniških skladov.

Ker je bila ura 12 in oboje v glavnem uradu SNPJ je šlo h kosilu, nas je brat Cankar povabil v svoje stanovanje in na prav po bratovsko pogostil, za kar mu na tem mestu izrekam mojo zahvalo. Obiskal sem tudi mojega dolgoletnega prijatelja Joško Ovrna. Seznanil sem se tudi z njegovo soprogo, njeno materjo in očimom. Po kratkem razgovoru o domačih stvareh smo začeli pogovor o sovjetski Rusiji. Povedal sem mu, da mislim odpotovati v deželo proletarske diktature. Pritrdil mi je, da namerna napadna in da tudi ni izključno, da bi on v bližnji bodočnosti ne podvzel korakov kot jih nameravam jaz. Njegova soproga je tudi zelo navdušena za sovjetsko Rusijo. Bližala se je ura odhoda in Joško nas je povabil, da nam raskše čikaški "Loop" ob Michiganskem jezeru, kjer se svetilka na stotisoče luči po visokih nebotičnikih. Res krasen pogled v nočnem času. Poslovili smo se in si podali roke morda v zadnji pozdrav. Hvala za vse izkazano gostoljubje, Joško!

Za časa mojega bivanja v Chicagu sem se naatnil pri rojaku Jacobu Novaku, oskrbniku prenočišča, kjer smo se nastanili. Hvala, Jack! Zabave smo imeli zadosť v Chicagu, ali čikaških ulic ne bom pozabil, ker me še sedaj krčomi po trebuhu, ko se zamislim nanje.

Prišedši taksaj v Detroit smo našli vse tako kot smo pustili — počitnice so se nadaljevale. Ker se nisem vsakemu posebej zahvalil za izkazano gostoljubnost na mojem obisku, se zahvaljam sedaj. Naj naše prijateljstvo nikdar ne mine. Sprejmite vsi moj pozdrav in zahvalo!

Rojakom v Detroitu naznanjam, da priredi čenaki odsek SN. doma igro "Domen" v nedeljo dne 11. oktobra v Radniškem domu, 1343 E. Ferry ave. Rojaki, napolnite dvorano! Pokažite, da se zavzdate truda, ki ga imajo diletantje z vajami. Oni imajo tudi večje veselje izvajati igro, če je dvorana polna kot če igrajo praznim stolom. Torej, rezervirajte ta dan in posetite nas v polnem številu. Program je bogat in igra krasna. Ne bo vam žal za tistih 50c. Vstopnice so sedaj na prodaj; v predprodaji jih dobite po 50c; pri vstopu pa 60c. Na avdience 11. oktobra!

Joe Kornic.

RAZNE ZANIMIVOSTI

ZAKAJ SE PTICE SELIJO
Po naukih moderne znanosti je selitveni nagon v zvezi s spremembami v pitčjem organizmu.

Selitive ptice, ki spremljajo kosmični potek našega življenja, kakor vsakoletno odpadanje listja v jeseni v našem pasu, so že v davnih časih bile ugnane, ki jo je skušalo z več ali manj fantastičnimi teorijami rešiti nebroj velikih duhov. Toda šele naš čas se približuje rešitvi te uganke, pri čemer nam je v veliko pomoč širokopotezno izvedena organizacija obročanja ptic, ki nam odkriva, kam se ptice prav za prav podajajo na svojih skrivnostnih poteh in po katerih poteh.

Jasno je, da so te selitive v zvezi s močnejšo prehrano, ki jo naš pas v zimskem času ne more nuditi. V tem je spoznatelni smisel uredbo naravnih dogajanj. Kako pa se v pticah zbudi nagon selitve, od kod izvira, v koliko mu je iskati pobude v vnanjih okoliščinah, tega ne vemo za gotovo niti danes. Vsekakor nimajo pri tem takšni zunanji vplivi, kakor temperatura, nedostajanje hrane, naslavljanje svetlobe, nič več nego sekundarno vlogo, kar je lahko dokazati.

Cela vrsta ptic selitve, n. pr. škotilje, kukavice, udebtitke, nas zapusti že v polnem poletju, v avgustu, ko ni niti govora o kakšnem nedostajanju hrane in naslavljanju temperature. Te ptice niti ne morejo vedeti, da sledi tej letni dobi druga doba, zimska, ko so življenjske prilike zanje nemogoče. Saj doživljajo od svojega rojstva do selitve v naši domovini le čas visoke življenjske konjunkturo, torej bi si morale kvečjemu "misliti", da ostanemo te prilike tudi za nadalje iste. Nasiranje, da jih podi od nas znanje ali slutnja o bližajočem se zimskem času, ne more obveljati tudi zato, ker je poleg teh še cela vrsta drugih ptic, kakor lastavice, škrlanci in škorce, ki se selijo tako pozno, da jih čisto preseneči zima, ki jih mnogo tudi pokane. Zakaj se vso to "samodni" selijo vsaj tedaj, ko je začelo smanjkevati hrane in je zima postala že svoje prve oznanjevalce, mras in slaga?

Tako nam postane jasno, da moramo iskati poudarja za jesensko selitvo ptic v pticah samih, v nekem silnem nagonu, ki se jim prabudi mahoma brez vidnega vnaganja razloga, in ki se mu ne morejo upreti. Ta nagon se prebudi, kakor nam je dovolj znano, tudi pri ujetih pticah selivkah in celo pri tistih, ki so se rodile v kletki in ne morejo imeti niti pojma o velikih spremembah, ki se pripravljajo pri nas v zimski čas. Tem pticam vrhu vsega ni treba skrbeti za hrano in toploto.

Moderna znanost se nagiba k nasiranju, da je ta selitveni nagon v zvezi z neko periodično fiziološko spremembo v pitčjem organizmu, morda s pojavom nekih telesnih snovi, ki bi imeli vlogo nekakšnih "selitvenih hormonov". Eksperimentalno raziskavanje te znanstvene problematike je šele v začetku, a objavlja nam dokončno rešitev te uganke prej nego vsaka druga raziskovalna metoda in spekulacija.

Neusmiljeni znanstveniki
Skupina nemških raziskovalcev v brazilski podružnici berlinskega zavoda za tropike bolezni je naredila pomembno razkritje. Mikrobi, ki povzročajo gobavost, najstrašnejšo bolezen, je davno poznana, a dosedaj ni bilo mogoče pripraviti varstvenega oziroma zdravilnega cepiva. Bakteriologi so opazovali žive povzročitelje gobavosti samo v bolnikovem telesu, a ga niso mogli gojiti izven telesa. Mikrobi so takoj poginili v navadni bakteriološki redilni tekočini, in so se ponesrečili tudi vsi poskusi v cepitvenem drugih živali.

Zdaj je ugotovil prof. M. Ficker, vodja brazilskega zavoda, po dolgoletnem raziskovanju, da postanejo dovzetne za človeško gobavost podgane, če zaužijejo poprej velike količine jedovega kalija, ki tako kvarno vpliva na krvotok, da kažejo poprej jako trdne podgane vse strašne znake gobavosti. Prof. Ficker je že pripravil s pomočjo okuženih podgan za človeka primerno cepivo. A seveda mora biti preiskavano na človeku, preden bo prišlo v promet.

RAZNE ZANIMIVOSTI

Zato je naprosilo vodstvo zavoda v Rio de Janeiro brazilsko vlado, da bi mu prepustila več na smrt obsojenih zločincev. Znanstveniki jih hočejo cepiti poprej s varstveno protigobovo sestro in potem s pravimi gobami. Če bi se s stroka obnesla in obvarovala človeške poskušne kunce pred gobami, bi jih morala vlada pametno, da bi poplala človeštvo storjeno uslugo. Če bi pa stroka odpovedala, in bi oboleti cepljeni na gobah, jih bi vlada lahko ustrelila, da bi jim prihranila nadaljnjo mučo.

Brazilska vlada je odklonila to zahtevo, prof. Ficker pa se obrača zdaj na nemško domovino v prepričanju, da "bo kazala več umevanja za korist trpečega človeštva".

Vzoren moš
Neki zlobnež je nekoč takole opisal "vzornega" soprega: pazi ti mora na otroke, in to vagaj 1 uro na dan, šeni mora pomagati akupati sajutrek, rediti mora vse rodbino, sveder pa mora svojo debelušno soprogo in vse otroke peljati na kakšno zabavo, kamor pač "ona" hoče. Na sebe naj pazi sam in naj ne da šeni, da mu ona krtači blazne in obvala. Vsek teden mora ponoviti pripravo večne ljubezni in svestobe. Vse svoj zaslužek mora izročiti šeni, pravice do kontrole pa, kaj "ona" počne s denarjem, nima nobene. Piti in kaditi ne sme, denar pa mora vedno imeti.

So pa tudi šenske, ki bi rekle o takem mošju, da je cunjari. Neke angleška pisateljica n. pr. pravi, "da nobena prava žena ne trpi, da bi moš kahal sajutrek, dokler to ona lahko naredi. Prava žena svojo godo iz kuhinje sapodi, in samo kakšna samogolnica mu pobere ves denar. Dobra žena zahteva od moša samo denar za hrano in za obleko, za sebe in za otroke; o tem denarju ji pa ni treba polagati računov. Samo če je moš spravljiv, naj žena gleda na vse njegov denar. Dober moš mora sam skrbeti za rodbino; moša, ki živi od šene in od njenega dela, prava žena ne more spoštovati. Moš ne sme biti surov, ne sme se pa dati sekirati od šene. Radodaren naj le bo, ampak ne čez svoje razmere: Doma naj bo dobre volje, tudi če mu kaj ni prav in naj se zanima za delo svoje šene. Takega moša bo vsaka žena spoštovala.

Predstani elegarji
Pred sodiščem v Rimu obravnava sedaj proces, ki prav močno spominja na svetovnoznane kopenskega stotnika.

Nekoga dva sta namreč stopila v eno največjih trgovin z dragulji v Rimu dva moša; eden je bil oblečen v uniformo policijskega častnika, drugi pa v uniformo priprosteega stražnika. Lastniku trgovine sta pokazala tudi svoje uradne legitimacije, nato pa sta mu povedala "veselo" novico, da imata nalog njegovo prodajalno preiskati in vse dragulje zapleniti in vzeti s seboj, češ, da je trgovec osumljen, da prodaja drugod ukradene dragulje. Trgovci se sicer hitel satrjevati svojo nedolžnost, pomoglo pa ni nič: povelje je povelje, o krivdi ali nekrivdi pa bo že sodišče reklo svojo besedo.

Moša sta nato skrbno poplala vso zalogo in pobrala sta tudi vse dragulje iz blagajne. Nato sta jih lepo zavila, potem pa sta povabila lastnika trgovine, naj se z njima v avtomobil, ki je že čakal zunaj, da se odpeljejo na sodišče. Tam sta izročila trgovca ječarju, ki je pogledal nalog, da mora trgovec zapreti in ga je tudi res zapri; moša pa sta mirno odšla s dragulji neznanu kam.

Trgovec je bil zaprt že tri dni, ne da bi ga bili zašilali. Četrtega dne pa je sam zahteval, da ga zašilijo. A glej — ko so državni nemu točilu pokazali listino, ni ta nič vedel o vsej zadevi! Tako se je pokazalo, da gre za jako premeteno alearijo. Obema lo-povoma pa je še prava policija toliko pomagala, da je vzdrževala pred trgovino red.

Najlepše pa je to, da so takrat vsi rimski liati na dolgo in široko poročali o tem dogodku, "tisti, ki za vse skupaj ni nič vedel, je bil gospod državni tolažec ..."

Petra so odpustili iz službe. Sel se je pritožiti k ravnatelju: "Saj nisem nič naredil!"

"To je res — vse dve leti niste nič naredili."

Slika kaže Mukden, glavno mesto Mandžurije, ki so ga japonske čete okupirale pred nekaj dnevi.

Ivan Jontes:

V OGNJENEM OBROČU

Iz zapiskov kmečkega mladeniča

In vdove in sirote. Prva je ovdela Korenka. Sirota ni zaman norela.

Zvečer je bilo in jaz sem se vračal s polja domov. Tedaj se je oglašil iz cerkvenih linah velik zvon, za njim še ostala dva. V zgodnji večer so zapluli turobni, mlo plakajoči glasovi zvonov. Streslo me je.

"Kdo neki je umrl?" Preštel sem vaške bolnike. Nobeden ni bil še tako slab, da bi moral umreti. Pa sem se spomnil vojne.

"Nekdo iz naše vasi je padel," sem uganil ter podvizal korak. Pred Samotarjevo bajto sem se ustavil.

"Mogoče je Samotar?" sem menil ter stopil v bajto.

"Ali veste, oče, kdo je umrl?" sem pobral moža, ki si je baš pripravil svojo skromno večerjo.

"Koren je padel," mi je pojasnil ter mirno dalje mešal močnik v loncu. "V Galiciji ga je doletelo. Ruska granata ga je raztrgala." Po kratkem molku pa je pristavil: "Naši so menda povsod tepeni in izgube na življenjih vsak dan večje. Bog se nas usmili!"

Molče sem odšel dalje proti domu. Ni mi bilo za pogovor. Zvonovi pa so dalje zvonili, jecali, plakali...

Doma so mi povedali, da je Korenka malone zblaznela, ko je dobila črno vest o smrti njenega moža. V obupu se je hotela obesiti. Sosedje so ji preprečili njeno obupno namero.

"Pustite me, naj crknem, kaj bom sirota sama, brez moža in s kopico neprekrbljenih otrok!" je kričala ter se jim skušala iztrgati iz rok. No, sosedje je niso hoteli spustiti in nekaj mož in žensk je ostalo pri nji celo noč.

Prišel je tudi župnik ter jo tolažil, ji obetal pomoč in vsem skupaj je jedva uspelo, da so jo končno pomirili. Kaplan, ki je tudi prišel ter ji začel pridigovati o krščanski potrpežljivosti in ne vem o čem še, pa je moral bežati.

"Lahko tebi, hudič črni, ki si ostal lepo doma in ti ni nobene sile, nimaš otrok niti nobenih skrbi!" je kričala za njim. "Če bi bil v moji koži, bi drugače govoril!"

Tako Korenka, ki je bila vedno verna ženska, a jo je vojna očitno vrgla popolnoma iz tira.

Potem so prihajali na vrsto drugi. Mlakarjev France je dobil kroglo v glavo. Zapuстил je sestro in staro mater.

Kovačev Peter je padel na bojišču v Srbiji, kjer so Srbi prizadevali našim čedalje večje izgube. Njega je objokovala samo ljubica, lepa Lenka, dekla pri Medenu, ker staršev in bratov ni imel.

Bregarju, očetu štirih otrok, je granata odtrgala glavo. In tako je šlo dalje iz dneva v dan. Zvonovi so zvonili, jecali, plakali in tožili dan za dnem.

In še plačajo.

Tudi danes. Milnar je padel pri naskoku na ruske jarkove.

Zvonovi plačajo, turobno, tožeče in ljudem je težko pri srh. Vdove, osiroteli otroci, matere ubitih sinov, neveste in ljubice mrtvih fantov jokajo, vzdihujejo in jadikujejo; ranjke objokujejo, ki jih ne bo več nazaj; ki nikdar več ne bodo videli naših zelenih polj, cvetočih livad, zelenih gozdov in planin in snežnikov. Šli so, nazaj jih ne bo...

Drugače pa je vse kot je bilo popreje.

Dnevi so lepi, sonce se nam smehlja, starci, žene, dekleta in pohabljeni, ki jim ni bilo treba v vojno, pospravljajo poljske pridelke,

pastirji pasejo govedo in pečejo krompir, drobni krilatci brezskrbno popevajo in čeblijo, po dvoriščih se šopirijo petelini in kodajkajo kure.

Vse je prav tako kot je bilo preje, ko o vojni niti sanjali nismo. Če bi ne bilo črnooblečnih vdov in nevest, ki jim je vojna pomorila žene, če bi zvonovi venomer ne plakali, bi človek kmalu celo pozabil, da divja vojna.

Noči so krasne. Kot preje v mirnih časih, le da fantje več ne popevajo in vajujejo pri svojih ljubih. In kmečke noči brez popevajočih fantov so dolgočasne, puste...

In če bi ne bilo aprovizacije, nahrbtnikarjev, oderuhov, ki bodo-obogateli na naš račun in če bi ženske v šoli ne pletle slavnatih buval za branice domovine in če bi ne bilo revizicij in — oh vsega nepotrebnega je preveč, da res ne moreš pozabiti na vojno niti za trenotek.

Drugih posebnih sprememb dozdej še ni...

Pri nas imamo še nekaj moke, par mernikov koruze in krompirja bo tudi za zimo. Sladkor, riž in kavo, ki smo ga kupili zadnje dneve pred izbruhom vojne, smo spravili za spomlad. Takrat bomo vse to zamenjali za žito in krompir. Gruntarji bodo radi dali žito in krompir za stvari, ki jih ni več dobiti v štacurah. Za denar bi gotovo ne hoteli nič prodati.

In še to. Predčerašnjim smo kupili kravico, prav za prav je še telica in bo treba čakati najmanj poldrugo leto predno bo dala kaj mleka. Do zdaj smo bili brez krave. In mleko je čedalje težje dobiti in tudi gnoj se rabi za gnojenje naše njive.

Prijazna je ta naša kravica. In rada nas ima. Posebno mene, ki jo pasem. Pri tem jaz berem knjigo ali časopis, ona pa pridno muli travo. Te ni treba iskati na aprovizaciji... Na poljskih potih je je dovolj za rmenko, ki jo prav rada je. Še mene včasih mika, da bi sgrabil šop sočne trave in žvečil...

IV.

Pravkar sem se spomnil dogodka iz prvih dni svetovne vojne, ki divja že devet mesecev; ta dogodek nam je povedal, zakaj so se nekateri veselili vojake.

Jaz in mati ava šla na polje. Spotoma sva došla še dvoje bajtarjev, starega Lukača in precej jezlično Rebernikovo Marjano. Slednja je mečna, koščena ženska grobega, ogorelega obraza, ki bi se zdel človeku grd, če bi ne bilo dvoje simpatičnih oči, ki ti povedo, da ima Marjana čuteče srce.

Ko je bila mlada, je bila menda zelo lepa. Vsaj moja mati in drugi ljudje, ki jo poznajo, tako pravijo. Baje se ima zahvaliti le tej svoji mekdanji lepoti za dvoje nezakonskih otrok, ki imata vsak drugega očeta, ki sta napravila z lepo Marjano prav tako kot navadno vai gruntarski fantje napravijo s svojimi bajtarskimi ljubici: prvi kot drugi ji je obetal nebesa na zemlji, čim pa so se pokazale posledice prepovedane ljubezni, sta jo preklela in ostavila na cedilu.

Marjana je ostala sama z otrokoma, kar ni šala za revno bajtarsko dekle, ki se samo sebe s težavo preživlja. No, pa Marjana ni obupala in kljub vsem težavam se je prerinila z otrokoma skozi življenje. Starejši, Jože, je mojli let in ji že pomaga delati, mlajši, Mihec, pa seveda še ni za drugo rabo kot za pašo. Služit ju pa noče dati. Pravi, da bi imela potem še več dela z njima kot tako. Pravi:

(Dalje prihodnjič.)

Po vojni je začelo posestvo počasi propadati, čeprav je do našega še vedno več nego druga. Ded in stara mati sta umrla drug za drugim in Bonificijeva mati je postala gospodarica. Vsak hlapec, ki ga je vzela v hišo, je lažil za njo, a je imel v Bonificiju zavratnega in zločestega sovražnika. Posebno če je ta menil, da je hlapec dobil vstop v materino sobo, ga je akusl odpraviti na vse načine. Čeprav Bonificij ni ljubil svoje matere in ni na kaj takšnega imel tudi nobenega pouda, je bil vendar ljubostimen nanjo in ona se ga je bala.

A nekega dne je sklenila, da vzame moža v hišo, ki bi jo varoval "pankrti" in bi dvignil kmetijo. Bonificij ni rekel besede, ko sta mu to povedala. A žel je iz hiše in kakor je bil mlad, je popaval po gostilnah sosednih vasi. Potem se je vrnil, materi pa ni rekel besede in tudi očemu ne.

Ni prošlo leto, ko je mati porodila dečka. Plašno je stopal Bonificij okoli zibelke, če ni bilo nikogar zraven. Če je dete bdelo, se je igral z njim. In dete se je amejalo. Nekoč pa je vstopila mati, zakričala od strahu in prepadla Bonificija s pretečimi besedami iz sobe. Odteje ni več pogledal polbrata, ki je sprejemal vso ljubezno, katere on nikoli ni bil deležen.

Najrajši bi odšel v svet, a nekaj ga je držalo nazaj. Želel si je biti v tujini, a ne da bi sam vedel, ga je sovražno vezalo na dom in ga ni pustilo.

Kadar je bilo žegnanje v vasi, veselica ali ples, so se ga dekleta daleč izogibala. In fantje so se ga bali, ker so poznali njegovo nenadno jezo, in so vedeli, da nosi vedno nož v žepu. Groza jih je bila pred divjim bleškom v njegovih očeh.

Nekoč, bilo je pozimi in njegov mali brat je šel že šest let, je prišel mimo, ko se je hotel mali s samni spustiti po cesti, ki je vodila od nekoliko vzdignenega posestva. Otroku je bil pri tem nespreten, tedaj mu je pomagal in se je spustil z njim po cesti navzdol. Mali je radostno kričal, ko sta se pripravljala, da bi se spustila znova. Toda srdit klic matere, ki je bila stopila pred vrata in je s strahom opazila oba skupaj, je napravil veselju hiter konec. S kletvico je Bonificij brenil sani, da so se prevrnile, in je odšel v hlev, ne da bi se niti obrnil.

Uro pozneje je mati klicala h kosilu. Mali ni hotel opustiti igre v snegu, Bonificij je čul, kako ga mati zamažila klice. Tedaj ga je mahoma pograbil strašna togota, stopil je k vratu, ki ga je sprejel objestno s snežno kepo. "Prideš?" je zakričal nanj. "Ne," je odvrnil deček in mu zagnal v obraz drugo kepo.

Tedaj se je zgodilo nekaj stranšega, nekaj proti Bonificijeji volji. Pred očmi mu je postalo vse črno, kri mu je stopila v glavo, da ni vedel, kaj dela, in ko je spet videl, je držal otroka z roko trdno ob sani, v drugi roki je imel nož iz dečkovega grla je grgala kri...

Ječaje kakor bolna žival, se je Bonificij sklonil nad strah.

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (Sept. 30, 1931), pomeni, da vam je naročna potekla ta dan. Ponovite jo pravočasno, da vam lista ne ustatvimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče ustavljen, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče ustavljen vlad napakega naslova, pišite nam dopisnico in navedite stari in novi naslov.

Nal zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je \$6.00 in za pol leta pa \$3.00. Člani SNPJ doplačajo \$4.00 za leto, za pol leta \$2.40.

Za mesto Chicago in Cicero za leto \$7.50, pol leta \$3.75, za član \$6.50.

Za Evropo stane za pol leta \$4.50, za celo leto pa \$9.00.

Tednik stane za Evropo \$1.70. Člani doplačajo namo \$1.00 za poštnino.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

Upravištvo "PROSVETA" 2657 S. Lawndale Ave., Chicago

nim prizorom. Postalo mu je ledeno mrzlo in čuden mir ga je objel. Dolder ni, premagan od samega sebe, mahoma se enkrat sunil, ne samo sunil, temveč zaplil nož z morilno silo in grozotno slastjo v vrat malega brata. Potem je nož zalučal proč in zbežal...

Vaa vas se je udeležila lova na morilca. Zverina — to je bil še najmilejši izraz zanj. Če bi ga pa prijeli, bi ga raztrgali na kos. Tako so ga pa prijeli dva km. pozneje orožniki in ga odali okrožnem sodišču.

Vsi listi so poročali o nečloveškem dejanju mladega Bonificija in kdor je o tem bral, ga je bilo groza in sočutje z ubogi starši, ki sta v hipu izgubila oba otroka. Nihče pa ni mislil na to, kako nastane iz človeškega otroka lahko divja zver...

Za kratek čas

Jožek gre mimo nanovo pobejenega zida. Ha, to je nekaj zanj! Brž vzame avinčnik iz žepa in načečka na zid:

"Kdor to bere, je osel!" Kmalu nato pride mimo Janček. Ko vidi kaj je napisal Jožek, se razjezi in napiše spodaj: "Kdor pa to piše, je še večji osel!!!"

"Ali že veste, kaj se je pripetilo gospodični Juliji? Tak poslušajte: Šla je k zlatarju, da bi dala oceniti zaročni prstan, ki ga ji je dal njen zaročenec gospod Reven..."

"To vendar ni nič hudega?" "Seveda ne, ampak zlatar ji prstana ni hotel vrniti, češ, da ga gospod Reven še ni plačal."

"Ali si že slisal, da je prijatelj Joža takoj po poroki zadel glavni dobiček?" "Prav se mu zgodi!"

Edini Srb, starokrajaki zdravnik v So. Chicago
Dr. AVRAM BONDJERSKY
9113 Commercial Avenue
SO. CHICAGO, ILL.
Telephone: So. Chicago 0423

Zdravje
z "Ultra-Violet" svetlobo
z "galvansko strujo"
in "Diathermijom"

Daje "Gamelon" to je naj-novejšo evropsko zdravilo za jetiko

Specialist za ženske, kožne in spolne bolezni (Sifilis in kapavice.)
STAROKRAJSKA ZDRAVILA

Ali ste se naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojem v domovino.

"Kako?..."
"Da, saj sem mu vedno prigovarjal, naj ne hiti tako s poroko!"

Francka je 15. odpovedala službo. Malo pred 1. pa prijoka k milostivi, češ:

"Saj še niste vzeli druge kuharice, milostiva?"

"Toda, ljuba moja, mislila sem, da greste od nas zato, da se hočete poročiti z dimnikarjem?"

"Oh, milostiva, saj sem to tudi hotela; toda ko sem ga prvič videla umitega, mi ni več ugal."

CITY EXTERMINATING COMPANY
H. F. DeLong, Prop.
Prejema kontrakte za uničenje grilov, molov, sten, mušic, podgan, miši, bolh, žuželk, čvr, aravah in vodnih mršev. Vsa priprava v prodaji. Pišite na pošto na:

417 N. Wells Street, Chicago, Ill.

ŽENE IN MOŽJE

Nikar ne trpeti valed nerednosti jeter, plinov, ocajanja, kronične zaprtice, neprebovnosti, glavobola, "prostatitis" ali slabe žile. Odravite se v kratkem s vživanjem

DR. KLIMEK MAY WINE
HERB TONIC

Pošljite \$1.00 še danes za steklenico tega zdravila, ki pomaga zdravju in daje moč. Opravljali bodete lahko posle ako ste zdravi. Pišite na:

DR. KLIMEK Laboratory
601 North State St., Chicago, Ill.

Prepovedal zdravstveni nasvet. Iščemo agente. Pošljite 10c in mi vam pošljemo poskusno ali pa pišite na naslov.

Saginaw 2889
M. LAZAR & CO.
NOT INC.

9275-79 SOUTH CHICAGO AVE., CHICAGO, ILL.

SPECIALIZIRANO
Z VROČO
VODO

in
PARNO
OGREVALNE

Imamo popolno zalogo plumbarskih, ogrevalnih in električnih predmetov

STARI IN DVAJSET MESECEV ČASA IMATE ZA ODPLAČEVANJE

PRICETKOV
OKT. NAR
POSLOVNE
URE BOGO

OB ČETRTNIH
SOBOTAH DO 1
URE ZVEČER

VSAK DRUGI
DO 6. URE
ZVEČER

NE RAVNO BOLAN, AMPAK
NIKAKOR TUDI NE ZDRAV

Imate li vi take počutke? So li vaša čreva izreda — ste li dovoljni, sitni, objedljivi in nervozni, — je vaš apetit slab, — ali ste nepopolni — in se ne morete rešiti počutkov utrujenosti, ki morda duha? Tisoče ljudi, ki so trpeli tako stanje je sedaj prostih tega, la prišli jemati

TRINERJEVO GRENKO VIN

To izvrstno učinkujoče in zelo prijazno zdravilo očisti čreva, apetit in izboljša duh. Veliko zdravnikov priporoča to. Čemu? kratkem je neki zdravnik pisal iz St. Louis, Mo.: "Imel sem uspeha." To je vzrok.

V vseh lekarnah, v malih ali velikih steklenicah, vrednost je v vsakem zavoju. Držite se navodil: Eno veliko filico trikrat na Ako ga ne morete dobiti v vaši okolici, pišite na: Jos. Triner

1333 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Tiska vabila na veselice in shode, vizitnice, častke, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, alovaskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila na veselice in shode, vizitnice, častke, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, alovaskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J.
DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene umerne, unijačno delo prve vrste.

Štiti se informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTRENA POJASNILA

MORILEO

"Pankrti!" — samo tako je vse imenovalo malega Bonificija. Stari oče in stara mati sta ga imenovala tako in če je njegova mati govorila o njem, ga ni imenovala drugače. Tako so začeli rabiti ta naziv tudi hlapec in dekla, sosedje in končno vsa vas.

Kmet ima navado, da imenuje vsako reč po pravem imenu. Pove naravnost, kar se mu zdi prav. In ker niso lastni ljudje nazivali dečka drugače, zakaj bi drugi držali jezik za zobmi.

Na kmetih ne poznajo takšnih zadržkov. "Pankrti" ni bil edini nezakonski otrok v vasi. A ker se je njegova mati, hel kmeta, ki je imel kravo več v hlevu nego drugi in se je zato smatral za boljšega, spečala z mladim človekom, ki je bil tuj in ni nič pomenil, ki ga je celo žandar odvedel, ker je v mestu kradel, je morala to občutiti in zato je postal in je ostal nje deček "pankrti".

Bonificij je čul to besedo čede, nego svoje ime. Kaj je pomenila, ni vedel, a da ni nič lepega, je kmalu občutil. Kakor mlad, tepen pes se je plazil po dvorišču, vsakemu je bil na poti, vsak ga je suval in če je bežal k svoji materi, ga je tudi ta napodila. Ko je prišel prvokrat v šolo, je občutil svojo zapuščeno

nost še posebno hudo in tako jano, da je ni poznal vse svoje življenje. Učitelj je klical ime na in ko je imenoval Bonificija, so zavpili vsi dečki: "Pankrti, pankrti!" Niso vedeli, kaj pomeni, učitelj pa je vedel, zlobno se je nasmešnil in dejal: "Da, pankrti!" Držal je s vaškimi odličnjaki.

Kdo ve, kaj se dogaja v majhnem otroškem srcu? Bonificij se je skrival tudi v šoli, kakor je bil doma navajen, in čeprav je bil med najboljšimi, hvala za to ni bil deležen. Spčetka je se skušal, da bi si s pestjo priboril spoštovanje pred drugimi, a drugi so bili močnejši in se niso aramovali, skočiti družno nanj. Večkrat so ga strahovito pretepli.

Bonificij se je maščeval, kadar je zalotil kakšnega malega otroka na samem, če ni ta dovolj hitro ubežal. Tedaj ga je pretepel, vlekel ga za lase in ga brcal. In če jih je za to dobil s brezovko, tedaj se je pod solzami smejal. Postal je samo zavratnejši.

Otrokom, ki bi ga lahko izdali, se je izogibal. A na bitjih, ki si ne morejo pomagati, se je njegov gnev izprostil. Če je ujel mačko, in v tem je bil zelo spreten, jo je mučil na najgrozovitejši način in je imel svojo radost nad tem. Privezal ji je šop alame na rep, ga prižgal in jo potem spustil. Če je obupno

evlila in mijavkala, če se je zamajala, da bi ušla plamenici na repu, če je plesala v krogu, besnela od bolečine in strahu, potem so se njegove oči bleščale, potem se je žutil zadovoljnega. Samo potem. In kakor z mačkami, je delal tudi s psi, ki jim je rezal repe in ušesa, in s ptiči, ki jih je ujel. In če je prišel mimo konja, krave ali prašiča, pa ni bilo nikogar blizu, da bi ga lahko videl, tedaj je žival sunil z brci, lopato, z vilami ali tudi z pestjo. Če so potem kmetje opazili, da se je vse živo umikalo, kadar je prišel "pankrti" v bližino, tedaj so samo kimali z glavami in so se veselili, da deli tudi živina njihovo naziranje, da je Bonificij hudoben in nevaren nepridiprav, ki ga je bil gotovo sam hudič zanesel mednje.

Ko je izbruhnila vojna, je začel Bonificij baš obiskovati šolo. A kakor je bil mlad, je moral prav krepko pomagati pri delu, ker je primanjkovalo mož. Tudi pri delu mu ni šlo bolje. Letu so ga pretepli. Postajal je čim dalje bolj plačljiv in zakrknjen, tako da so se ga vabili in mu hodili s poti, celo mati in stara stariša. Posebno od tedaj, ko je ob nekem prepriju z dedom dvignil sekuro, ki jo je imel slučajno v roki, in je zagorel v njegovih očeh tako šolst plamen, da se je stari strahoma umaknil.